

# “İslam Düşüncesinde Kutsallık” Kitabı Üzerine | Meryem Güneş

İDE AKADEMİ | DÖNEM ÖDEVİ 2020-2021

İlahi vahiy temelli İslam dininin düşünce boyutunda ele aldığı ve çözmeye çalıştığı pek çok mesele vardır. Özellikle sübutu ve delaleti kat'i nassları İslam inançlarını ispatta kesin delil olarak kullanan ve inançla ilgili problemleri akaid ilminden öte, akli ve bilimsel bir formatta ele alan kelimeler ilmi uluhiyyet, nübüvvet ve ahiret diye adlandırılan usul-i selase yani üç temel asıl konularına bir şekilde bağlı olarak ihtiyaç duyulan kimi meseleleri de ele almıştır. Eski ve yeni yüzlerce, binlerce yazılmış kitap, risale, makale vb. bunun şahitleridir.

Tarih boyunca İslam düşüncesi içerisinde kendisine referansta bulunulan hatta günlük hayatta belki de en çok kullanılan kavramlardan birisi de kutsallıktır. Biz bu çalışmamızda kutsallık üzerine yazılmış bilimsel bir çalışmanın tanıtımını yapmaya çalışacağız. Tanıtacağımız kitap Prof. Dr. Kamil Güneş'in doçentlik tezi olarak sunduğu 2010 yılında İnsan Yayınları'na basılan “İslam Düşüncesinde Kutsallık” adlı kitabıdır.

Konuyla ilgili lügat, modern dilbilim, tefsir, hadis şerhleri, kelimeler, dinler tarihi, din fenomenolojisi, fenomenoloji, sosyoloji, psikoloji, felsefi antropoloji, etnoloji, tasavvuf, din felsefesi, diğer mezhep kaynakları gibi farklı bilim alanlarında yapılmış eski ve yeni zengin bir kaynakçayla hazırlandığı görülen “İslam Düşüncesinde Kutsallık” adlı kitap 295 sayfa metine ilaveten 15 sayfalık kaynakça ve dizin ile birlikte 318 sayfadan oluşmaktadır.

“İslam Düşüncesinde Kutsallık” giriş ve üç bölümden müteşekkildir:

Giriş 'te kutsallığın kavramsal çerçevesi ele alınmış, burada dilbilimsel analizlere kutsallığın mantığı ve mahiyetine yer verilmiş, kutsallık tasnifleri üzerinde durulmuştur.

Dilbilimsel analizde kutsallık kelimesinin Türkçenin kökenindeki “kut” kelimesi ile irtibatı incelenmiş, kadim Arapça lügatlerden kelimenin iştikakı ile ilgili semantik değerlendirmelerde bulunulmuştur. Arapçada “kudsiyyet” kelimesinin temelde “taharet” ve “bereket” anlamlarına geldiğinin belirtildiği eserde İngilizce “sacred” ve “holy” kavramlarıyla mukayeseler yapılmıştır.

Her türlü eksiklikten, noksanlıktan, kusurdan, ayıptan ve şaibelerden uzak ve temiz olma manasındaki kutsallığın üst bir kavram olarak değerlendirildiği kitapta maddi ve manevi hayırların birikmesi, var olması, sabit olması ve devamlılığı anlamında bereket manasını da içerdiği işlenmektedir. Mesela “mukaddes kitabımız Kur'an” ifadesinde Kur'an'la kutsallık/mukaddeslik ilişkisi kurulurken Kur'an'ın her türlü ayıptan, eksiklikten, noksanlıktan uzak olduğuna işaret edilmekle birlikte kelimenin bereket manası da içerdiği düşünülmekte, Kur'an'ın aynı zamanda maddi ve manevi bütün hayırların kaynağı ve onların devamını sağlayan yüce ve ilahi bir mesaj olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Aynı şekilde “mukaddes topraklar” denilirken küfür ve şirkten, günahlardan ve tüm manevi kirlerden uzak olunan, uzak olunması gereken, bu anlamda hem toprakların hem de o topraklarda yaşayan insanların temiz olmasına işaret edilen bir mana ile birlikte bu toprakların inananlar için maddi ve manevi hayırların ve faydaların varlığı ve devamlılığını da içerdiği ele alınmaktadır. Kavramsal çerçevenin dilbilimsel boyutuyla ele alındığı bu Giriş kısmında, eski Türklerde ilahi olanla irtibatlandırılan “kut” kavramı ile yine ilahi olanla ilişkili “kutsiyet” kavramının; yine Türkçedeki “birikmek” kavramı ile bir şeyin bir yerde toplanması ve onun varlığının ve faydasının devamlılığı manasındaki Arapça “bereket” kavramının, lafzen ve manen üst üste düşmelerine de işaret edilmektedir.

Kitapta bir üst kavram olan kutsallığın aynı zamanda bereket anlamını da içerdiği, bununla birlikte bereket olarak zikredilen şeylerin kutsallık anlamını içermeyebildiği hususuna dikkat çekilirken özet şu cümlede verilmektedir: Her kutsal olan mübarektir, her mübarek olan kutsal değildir.

“Kutsallığın mantığı ve mahiyetinde” yazarın yukarıda faydalandığını belirttiğimiz oldukça farklı bilim dallarıyla ilgili olduğuna dikkat çekilmiş; kutsallığın mekan, zaman, şahıslar/varlıklar ve nesneler olarak dört alanda/konuda/ana başlıkta ele alınmasının mümkün olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca kutsallıkla inanç, rasyonellik, korku ve saygı ilgileri üzerinde durulmuş, kutsalın hem kendisinin sembolik bir değeri olduğu, hem sembol olduğu aynı zamanda da bir hakikate işaret ettiği değerlendirilmiştir.

“Kutsallık tasnifleri” yapılırken mutlak kutsal olarak merkezde el-Kuddus/her türlü noksanlık ve ayıplardan beri ve temiz olan Allah Teâlâ yer alırken bu, mutlak kutsal olarak değerlendirilmiş, diğer kutsalların hepsi değerlerini ve kutsallıklarını Allah’tan aldıkları için nispi ve izafi kutsal olarak ele alınmıştır. Ayrıca nispi/izafi kutsalların meşruiyetlerini ve akli temellerini nasslardan ve sahih yorumlardan alanlar manasında müspet kutsallık ile bu niteliklere sahip olmayanların nitelendirildiği menfi kutsallık şeklinde ikiye ayrıldığı ifade edilmektedir.

Bizce tüm bunlarla birlikte hem kavramsal çerçeveleri özetlemesi hem de yukarıda belirttiğimiz dört kutsallık alanının ilmi ve felsefi temellerini oluşturduğunu gördüğümüz şu uzun alıntı bütün kitabın belki de en can alıcı yeridir. Yazar şunları söylemektedir:

#### “Kutsalın Nitelikleri

“Kutsalın” ya da “kutsallık”ın tanımını yapmak çok zordur. İlgili ilim dallarının kendilerine göre tanım yapmaları belki mümkündür. Biz burada, konumuzla ilgili “kutsal” ve “kutsallık” vasıflarının neler olduğunu ortaya koyarak kutsalın kavramsal çerçevesini çizmeye çalışacağız.

K-d-s kökünün Arapça karşılıkları, tefsirlerden elde edilen manaları, Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde belirtilen anlamları [1] ve dinler tarihi verilerini [2] birlikte düşündüğümüzde kelamî açıdan ele almaya çalışacağımız “kutsal”ın içeriğini önemli ölçüde tespit etmemiz mümkündür. Belirtmeliyiz ki, niteliklerini ortaya koymaya çalışacağımız kutsal, Mutlak Kutsal Allah Teâlâ değil, kutsallığını Allah’tan alan nisbî, göreceli, mukayyed kutsal olacaktır. Kutsal, kutsal kılınan (mukaddes) demektir. Mukaddes kılan Allah’tır, mukaddes de Allah’ın mukaddes kıldığıdır.

Kutsal , en temelde şu niteliklere sahiptir :

1. Bir zaman ya da mekânın mukaddes olması için Kur’ân ve sünnette kesin ifadelerle ya mukaddes ve mübarek lafızlarıyla ya da buna delalet eden mana içerisinde seçilmiş olduğunun bildirilmesi gerekir.
2. Seçilen zaman, mekân, şahıs ya da nesnenin türdeşlerinde bulunmayan üstün niteliklere sahip olmaları gerekir.
3. Bu zaman ya da mekânda türdeşlerinde olmayan bir ibadetin ya da yönelişin emredilmesi, şahısta ise dinin esaslarının bir parçası olması aranır.
4. Kutsallık alanı zaman ve mekân ise, yapılan ibadetlere çok ecir, terk edilenlere ceza ve manevî kayıp vardır. Bazı durumlarda emirlerin terkinde kaza ya da kefarete söz konusu olabilir.

Kutsal’ın ayırt edici diğer nitelikleri şunlardır:

1. Bir şeyin kutsallık kazanması kendiliğinden ve tesadüfen olmaz, ancak Allah’ın kutsal kılışı ve seçmesi ile bu özelliğe sahip olur. Kutsalın kaynağı, gücü, değeri ve önemi Allah’ın belirlemesiyledir. Mutlak Kutsallık Allah’a aittir, O, el-Kuddûs’tür. Nisbî kutsal, el-Kuddûs’e bağlı olarak kutsal olandır.
2. Kutsalı belirlemenin peygamberle irtibatlı olmasından başka yolu yoktur. Mekân, zaman, şahıs ve nesne gibi kutsallık alanlarına özellikle işaret edilmiş olmalıdır.
3. Kutsalın özü manevî kimliğidir, yitirildiğinde yerine başkası konamaz. Maddî boyutu olan kutsalda ise öz muhafaza edildiği sürece şekli değişim ve onarımlar mümkündür. Kâbe buna örnektir.

4. Kutsal, başta şirk olmak üzere tüm manevî kir ve lekelerden uzak olması murad edilmiş, temiz kılınmış, arındırılmış, pak olandır.
5. Kutsal, dünya ve ahiret için hayır bereket kaynağı, kendisiyle faydalanılan, hayır ve bereketi çok ve devamlı olandır. Dünyevî ve uhrevî mükâfat ya da müeyyideler kutsalın devamlılığını sağlar.
6. Kutsal, mübarektir, ancak her mübarek ve faziletli olan kutsal değildir.
7. Allah'ın yönlendirdiği her şey kutsal değildir, ancak her kutsalda Allah'ın yönlendirmesi vardır.
8. İslâm'da, kutsalın alanı dardır. Her dinî olan kutsal değildir.
9. Kutsal, güçlü bir dinî hürmet, huşu uyandıran, büyüleyici bir etki oluşturandır; o, korku ve saygı karışımı ürpertici bir duygu uyandırır; Mutlak Kudret'in seçtiği bir alamet olarak görülür.
10. Son derece hatta yolunda can verilecek kadar sevilendir.
11. Kutsal, bozulmaması, değiştirilmemesi, yıkılmaması dokunulmaması, ortadan kaldırılmaması, karşı çıkılmaması, haklarının ve hürmetinin ihlal edilmemesi gereken ve üstüne titrenilendir. [3]
12. Kutsal, tamamen iyi ve hayırlı olan, şerre aracı olmayandır.
13. Kutsal olan, kendisinde ya da kendisi aracılığıyla muazzam olayların cereyan ettiği bir yerdir, zamandır, şahıstır, nesnedir; ilk defaki anda müşahade edemeyenler için yaşatılması gereken bir hatıra boyutu vardır.
14. Kutsal zaman, mekân, şahıs ve nesne için duruma ve derecesine göre yapılması gereken eylemler ve hükümler vardır. Hz. Musa'dan ayakkabılarının çıkarılmasının istenmesi ve Kutsal mekân Kâbe'nin abdestsiz tavaf edilmemesi, tavafin bizzat ibadet kabul edilmesi gibi...
15. Kutsalın, ilk gerçekleştiği olağanüstü durumunun tekrarı mümkün olanı vardır, her sene kadir gecesinin faziletleriyle birlikte tekrarı gibi; mümkün olmayanı vardır, Kur'ân'ın ilk indirildiği gece gibi.
16. Yüce, türdeşlerinden ayrı, seçilmiştir, ayrı ve seçkin görülendir, onlara göre önceliği ve üstünlüğü vardır.
17. Kutsal, görünürde türdeşlerinden farklı değildir, fakat inananlarınca kabul ve hürmet görür, kutsalın varlığını kabul, inanca dayalı bir iştir.
18. Kutsal, akılla belirlenecek ve sınırlandırılacak bir şey değildir, fakat akılla izah edilemez bir husus da değildir. Kutsal'ın mantıkla izah edilebilir, akllî, dinin kavranabilir kısmına işaret eden yönleri de vardır; tartışma yapılamayan, duyguya hitabeden, kelimelerle anlatılamayan, gizemli ve ürperten yönü de vardır. [4]
19. Kutsal, kendi gerçekliğiyle birlikte bazı sembollere de işaret eder. "

Esere göre kutsal denilince kısaca eş düzey diğer varlıklardan farklı, dokunulması yasak, haram, inananının içinde hem heybet ve korku hem de saygı ve hayranlık uyandıran, bereketli, kendine bağlanılan, özel biçimde davranılan, ilahî olanla bağlantılı olduğu için kendisi karşısında acizlik duygusu hissedilen, inancın ya da dinî ritüellerin bir parçası olan varlık anlaşılmaktadır.

Yazar, kitabında kaynağını dini nasslardan ve sahih yorumlardan almayan ve kutsal olmadığı halde kutsallık alanları ihdas eden düşünceleri eleştirmekle birlikte kutsalı yok sayan anlayışı da tenkit etmektedir. Onun ifadesine göre kutsalın kaynağının Kur'an ve sünnet olması, Kur'an ve sünnete referansta bulunarak yapılan her kutsal yorumunun doğru olduğu anlamına gelmez. Yukarıda alıntılarımız kavramsal çerçeve yazarın bundan sonra zamanda, mekanda ve şahısta olarak ele aldığı üç bölümün metodolojik çerçevesini de oluşturmaktadır.

Bize göre Giriş kısmı diğer bölümlerin epistemolojik temelini oluşturan bir önemi haizdir. Bu çerçevede birinci bölümde zamanda kutsallık, ikinci bölümde mekanda kutsallık, üçüncü bölümde şahısta kutsallık ele alınmıştır.

Eşyada kutsallık meselesi ise yazarın ifadesine göre hem kitabın hacminin artmaması düşüncesiyle hem de asıl olarak çizilmeye çalışılan kavramsal çerçeve ve değerlendirilebilecek diğer mülâhazalarla birlikte bir başka çalışmanın konusu olarak geri bırakılmıştır.

Zamanda kutsallığın ele alındığı birinci bölümde haram aylar, zilhicce/hac günleri, ramazan ayı ve cum'a mukaddes ve mübarek zaman dilimleri olarak değerlendirilmektedir.

Yazarın belirttiğine göre haccın yapıldığı topraklar mukaddes olduğuna göre yapıldığı zaman da mukaddes olmalıdır. Bu, hac günlerinin bizatihi kendisinden kaynaklanan bir kutsallıkla değil, Allah'ın o günleri kutsal kılmasından dolayıdır. Hac günleri ile ilgili zamanı Allah'ın belirlemesi, bu günlerde özel bir ibadet tarzını ortaya koyması, kullar tarafından bunun değiştirilememesi/dokunulamaması, saygı içermesi gibi hususlarla temellendirilen bu günler mukaddes olduğu gibi, maddi ve manevi pek çok hayrın varlığı ve devamını da beraberinde getirmektedir: Hac günleri hem mukaddestir, hem mübarektir. Benzer gerekçelerle Ramazan ayı da mukaddes ve mübarek bir aydır.

Üç aylarla ilgili değerlendirmelerde de bulunan yazarın, kandil gecelerinin, kendilerinde yapılması gerekli doğrudan bir ibadetin ve ilahi bir işaretin olmadığı gerekçesiyle mukaddes olarak nitelendirilemeyeceklerini belirtmekle birlikte bu gecelerin din içerisinde bazı önemli olaylara işaret eden birer semboller olarak müminlerin gönül dünyalarında kimi maddi ve manevi hayırlara sebebiyet vermeleri bakımından bereket umulan geceler olarak nitelendirilmelerini mümkün gördüğü anlaşılmaktadır. Müslümanlar arasında bu günlerin kutlanmasıyla ilgili çabalarını yazarın, bu günlerin dini değil ilmi ve kültürel anlamda değerlendirilen günler olduğunu düşündüğünü ifade edebiliriz.

Yazar, kutsal olmayan zamanları kutsalmış gibi değerlendirmenin yanlış olduğunu belirtmekle birlikte kutsal zamanları devre dışı tutan ve Müslümanların kutsallaştırmaksızın, bereket umdukları gün ve geceleri değersizleştiren bir üslubu da benimsememektedir. İçerdikleri kimi değerler ve semboller sebebiyle mevlid, regaib, miraç ve berat gecelerinin bereket umulan geceler olarak değerlendirilme fırsatının kovalanması, Müslümanların bir hayır arayışları olarak görülmelidir. Kadir gecesinin mübarek bir gece olduğu ile ilgili nassslar ise açıktır.

İkinci bölümde yazar mekanda kutsallık konusunu işlemekte, bu çerçevede en temelde Mekke, Medine, Kudüs ve çevresi olarak üç mekanın konumlarından söz etmektedir. Özellikle Mekke'nin mukaddeslikte öne çıkan bir mekan olduğunu ifade eden yazar, harem diye anılan bölgenin Allah'ın bazı emir ve yasaklarının icra edildiği yerler olarak nasslarda açıkça ifade edildiğini belirtmekte bu toprakların çağrıştırdığı bereketleri yorumlamaktadır.

Medine ve Kudüs'ün/Mescid-i Aksa'nın diğer önemli mübarek toprak parçaları olduğunu ifade eden yazar Kabe/Mekke/harem bölgesi gibi olmamakla birlikte kimi delillerden dolayı mukaddes olarak değerlendirilebileceği kanaatini serdetmektedir. Mukaddes mekanlarla ilgili bütüncül değerlendirmenin yazarın Giriş bölümünde çerçevesini çizdiği ve bizim yukarıda uzunca alıntıladığımız maddelerle birlikte değerlendirilmesinin konunun anlaşılmasına yardımcı olacağını yazar da ifade etmektedir. Yazar mescit ve türbelerin mübarekliği ve faziletliliği konularının çerçevesini de çizmeye çalışmakta, camilerin Müslümanların bereket kaynağı yerler olmakla birlikte Kâbe gibi mukaddes olarak nitelendirilemeyeceğine işaret etmektedir. Mescitlerin içinde nasıl davranılacağı ile ilgili nassların varlığı buraların günlük hürmete layık belli kurallar çerçevesinde saygınlığının korunduğu yerler olduğu belirtilmektedir.

Herhangi bir türbenin, salih kişinin kabrinin ise hiçbir kutsallığının olmadığını belirten yazar buralarla ilgili hiçbir özel dua ve davranış biçiminin olmadığını ifade etmektedir. Yazarın burada Müslümanların ölü ve ölüm ile ilgili nasıl davranacakları hususunda dinin belirlediği genel ilkelere ve davranış biçimlerine sahip olunması gerektiğine işaret ettiğini varsayabiliriz.

Bu bölümün sonunda yazar, dinin işaret ettiği kutsal mekanların sıradanlaştırılması ve değerinin düşürülmesine kesin karşı çıkarken, dinin açıkça işaret etmediği yerlerin/meکانların insanlar tarafından kutsallaştırılarak eş düzeylilerinden farklı görülmesi çabalarını da eleştirmektedir. Bunu şöylece özetleyebiliriz: Kutsal olan kutsal dışına itilmemeli, kutsal olmayan da kutsallaştırılmamalıdır.

Yazar üçüncü bölümde şahısta kutsallık konusunu ele almaktadır.

Tertemiz, yüce, kusur ve günahlardan uzak, kendi varlığı ve getirdiği vahyin bereketine işareten Cebrail aleyhisselam'a Kur'an'da "Ruhu'l-Kuds" denildiğini ifade eden yazar onun mukaddesliğinin nass ile sabit olduğuna işaret etmektedir. Yazar bütün kudsiyyetin kaynağı olarak el-Kuddüs Allah'ın, elçilerine iman edilmesini vacip kıldığından dolayı; elçilerin bu konumunun değiştirilemez ve dokunulamaz manasında kutsallık/mukaddeslik çerçevesinde değerlendirilebileceğini ifade etmektedir. Aynı zamanda onların varlıkları ve getirdikleri vahiy ile insanların maddi ve manevi faydalarına ve hayırlarına olan şeyleri taşımaları sebebiyle de bereketli/mübarek oluşlarına işaret etmektedir.

Peygamberler dışındaki şahısların, bereketin kaynağı olan Kur'an ve sünnetten beslendikleri ve salih ameller ortaya koydukları oranda mübarek olarak adlandırılmalarını mümkün gören yazar, onların bu mübarekliklerinin zat ve şahıslarıyla alakalı olmadığını da vurgulamaktadır. Zira Kur'an ve Hz. Peygamberin sünneti kimde bulunursa o kişi şereflenir ve bereketlenir; dünya ve ahiretine saadet getirecek hususların, devamlı olacak şekilde, içinde olur. Aynı zamanda böyle salih Müslümanlar başka salih Müslümanlara da delalet ve rehberlik ettiklerinden dolayı bereketin kaynağıdır. Kuşkusuz ki bu bereketin yaratıcısı Allah Teâlâ'dır. Bereketli kişilerin faziletli, faziletli kişilerin bereketli olduğunu ifade etmeye çalışan yazar, bu son bölümde aşırı kutsama ve kutsal şahıs karşıtlığı konularına da değinmektedir.

Yazar, özellikle Hristiyanların Hz. İsa'yı ilahlaştırmasını ve Gulat Şianın Hz. Ali'ye tanrısal bir güç izafe etmesini en uçtaki aşırı kutsamalara örnek olarak vermekte ve İslam'ın içinde de Peygamberimiz dışındaki şahısların sanki Allah tarafından özel görevlendirilmiş ve yetkilendirilmiş varlıklar gibi algılanmaları ve değerlendirilmelerinin de aşırı kutsama olduğunu zikretmektedir. Özellikle tasavvuf erbabının şeyhleriyle ya da kimi cemaatlerin liderleri ile ilgili onların eleştirilemez, hatalardan uzak, kıyamet gününde kesin şefaathçi gibi görülmelerinin aşırı bir yorumla ele alınmasını kabul edilemez olarak görmekte; aynı şekilde eleştirilemez, dokunulamaz olarak görülen atalar, siyasal ve toplumsal liderler, sanat ve sanatçı gibi unsurların da aşırı kutsamaya tabi tutulan şahıslar/olgular olarak örnek getirmektedir. Peygamberler dışında bu nitelikler herhangi bir şahsa verilemez.

Peygamberleri ya da kimi şahısları aşırı kutsayarak onlara uluhiyet nitelikleri vermenin din dışı bir tavır olduğunu ifade eden yazar, İslam'ın içinde bazı mübarek insanların kutsallık derecesinde övülmeleri ve değerlendirilmelerini doğru görmemekle birlikte gerek peygamberlerin gerek salih müminlerin değerlerini aşağı düşürecek derecede bir kutsal şahıs ya da mübarek şahıs karşıtlığına gidilmesini de doğru bulmamaktadır. Bu konuda özellikle Yahudilerin kimi peygamberlerini öldürecek derecede bir amel ortaya koymaları kutsal şahıs karşıtlığının en açık misalleridir. İslamiyet'te ise, peygamber efendimizi sıradanlaştırarak onun örnekliklerini, sünnetini hafife alan yaklaşımların peygamberin manevi şahsiyetinin yüceliği ile bağdaşmadığını vurgulayan yazarın, fıkhi içtihat farklılıkları nedeniyle farklı rivayetlerin öne çıkarılmasının sünneti önemsememekle ilgili olmadığını kast ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Hz. Peygamber bir beşerdir. Ancak kendisine vahiy verilmesi, Müslümanların ona iman ve itaatının vacip olması, saygı duymalarının gerektiği gibi nasslarda açıkça belirtilen hususlara muhalif söz ve eylemler açık yanlış birer kutsal karşıtlığıdır.

Bunun dışında Müslümanlar nezdinde ilim, irfan, hikmet, takva, cömertlik, cesaret, yaşını almış, liderlik sahibi insanlara yapılan hürmet meşru çerçevede esasen Allah'a yapılan hürmettir. Çünkü bu insanlar bu manevi değerlerini kendi zatları gereği değil, vahye ve peygambere tabi olmaları, dinde tefakkuh etmeleri ve kimi dini ve insani üstün meziyetlerle öne geçmelerinden dolayı elde etmişlerdir. Bu değerlerin gerçek sahibi Allah

Teâlâ'dır. İnsanlar şahıslara değil onların taşıdıkları değerlere hürmet etmektedirler. Bir kutsamaya gitmeden böyle bir tavır isabetli olarak değerlendirilen yazar, kıskançlıklarından yanlış ve aşırı yoruma dayalı anlayışlarından, cehaletlerinden, gafletlerinden ve kibirlerinden dolayı bu tür insanlara söz ve davranışlarla saygısızlıkta bulunulmasını, bunların sıradanlaştırılmasını, bu niteliklere sahip olmayanların düzeyine indirilmesini, kutsal-mübareklik karşısı bir davranış olarak görmekte ve eleştirmektedir.

Yazarın "İslam Düşüncesinde Kutsallık" adlı çalışmasında aşırı kutsama ile kutsal karşıtlığı arasında orta bir yolda olduğu görülmektedir. Kitabın üslubu açık ve anlaşılırdır. Üç bölümde benzer konuların ve ifadelerin tekrar edildiği bir eleştiri olarak getirilse de, bu durumu aynı metodolojik ve kavramsal çerçevenin her üç bölümü de ilgilendirmesine bağlamak mümkündür. Akademik olarak eser, önemli bir boşluğu doldurmuş gözükmektedir.

Çabalarından dolayı yazara/kıymetli babama teşekkürler ederim...

[1] <http://www.tdk.gov.tr/TR/>; Çağbayır, Ötüken Türkçe Sözlük , III, 2867; Ayrıca bk. Demirci, "Kutsiyet", DİA , XXVI, 494.

[2] Otto, The Idea of the Holy , s. 5-6.

[3] Bu ifadeleri manevî cihetten ele almak gerekir, zira mesela Kâbe'nin yıkılıp İbrahim Peygamber'in temellerini yükselttiği haliyle yeniden yapılmasını, ancak insanların bilinçsiz tepki göstereceği gerekçesiyle Hz. Peygamber bunu yapmamıştır. Bu da özellikle mekânsal kutsalların esas manevî cihetten, hürmet edilmeleri bakımından değiştirilemez ve ortadan kaldırılamaz olduklarını göstermektedir. Fakat buradan kutsal mekânların saygısız ve kaba amaçlarla, dini hedef alan niyetlerle yıkımına cevaz verilemez.

[4] Anttonen, "Toward a Cognitive Theory of the Sacred: an Ethnographic Approach", XIV, 44.